

Bjørnstjerne Bjørnson

Støv

Fortælling

bokselskap.no
Oslo 2021

bokselskap.no, Oslo 2021

Bjørnstjerne Bjørnson: *Støv*

Teksten er hentet fra Universitetet i Oslo/dokpro.uio.no. Dokpros tekst er basert på Samlede Digter-Verker, standardutg. i 9 bind, Kristiania, Gyldendal, 1919–20.

ISBN: 978-82-8319-585-9 (digital, bokselskap.no),

978-82-8319-586-6 (epub), 978-82-8319-587-3 (mobi)

Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

I.

Veien fra byen til Skogstad, Atlung'ernes store gård med fabrikanlæg langs skogselve, kunde, jævnt kjørt, tage to timer; men på det gode vinterføre, vi nu havde fået, vanskelig halvanden. Veien var en chaussé langs fjorden. Fra byen havde jeg fjorden på høire side og på venstre store, fra høiden langsomt nedglidende marker; udover dem var der strøet villaer og gårder med træplantninger omkring og alléer op til.

Længere hen blev høiden til berg og rykkede nærmere ind på; her blev det også snart mer og mer ulændt, tilsidst alene barskog fra det høieste af åsryggen og helt ned til fjorden, skog, skog. Den tilhørte Skogstad; fabrikkerne langs Skogstadelven tilvirkede råæmnet.

Atlungslægten var fransk fra Hugenotternes tid og af tarvelig oprindelse; men den havde slået sig op ved gifte ind i Atlung'ernes engang mægtige æt og havde antaget ættens navn, der i klangen havde nogen lighed med deres eget.

Jeg frydede mig i kjøreturen. Det havde nylig sneet, og sneen lå på træerne, ikke et vindstrøg havde draget mærke i skogen. Derimod havde det tøet lidt, hvilket løvskogen, som her længere nede stak frem, ikke havde tålt; det, som nu lå over den, var alene let ny-sne fra imorges.

Imellem begge de hvide landskab og i den snetunge luft syntes fjorden sort. Over til den anden side var ikke langt, og derover ragede høiere fjeld, nu også hvide, dog med den dæmpede tone, som luften gav.

Her, hvor jeg kjørte, lå sjøen klods op til snejarden; bare noget tang, nogle sleipe sten, og sommesteder ikke engang det, skilte de to former og farver af samme element, virkeligheden og omdigtningen, hvor omdigtningen er ligeså virkelig som virkeligheden, bare at den ikke er så varig.

Så snart jeg kom så langt som til skogen, optog denne mig ganske. Furutræerne holdt store fanger af sne; sommesteder var den øst udover; men så meget blev dog udækket, at som helhed havde skogen et mørkegrønt skjær i hvidheden. På nærmere hold stak den enkelte udækkede gren trodsig frem, og de rødlig-grenlægger jog gennem snelagene.

Op-under stod mægtige stammer, de fleste mørke, dog nogle yngre og lysere, alle et samlet følge af bærende kjæmper, og dette gjorde det alvorligt derinde i tykningen. De fremste træer, som helt kunde oversees, og som i opvæksten var blevet skjæmt af mennesker eller dyr, kanske også af stormen, (thi de tog jo stødet af), havde ikke de andres regelmæssige væxt; de var mere klurede, så i dem havde sneen huseret efter behag. Deres nederste grene var sommesteder helt bøiede mod marken, så træet kunde se ud som en hvid dyng, andre var lunefuldt omskabte til plumpe dværger med bare overkrop, eller til andre sorter af mandslinger med en hvid sæk over hovedet eller en skjorte, som de ikke rigtig havde fået på.

Ved siden af disse klodser kunde trippe løvtrær, hvorover sneen bare lå som en anelse; et enkelt, som

stod frit mod himlen, flød i sine yderste, hvide kvister, altid finere, ligesom over i luften; så stod der unge graner, der i regelmæssige sneetager byggede pyramide ved pyramide. Her længst nede ved sjøen, hvor der var mere stenet, voxte nu og da en klonger. På hver torn havde lagt sig sne, så busken så ud som oversået af hvide bær.

Jeg bøiede om et næs med en hammer på, og her begynder det egentlige Skogstad. Åsryggen viger og er brudt af elven. Atter ser vi langsomt nedglidende marker, og her ligger gården. Elven går længer borte; de røde tag og en række bygninger langs denne sees. På begge sider af gården ligger husmandspladser og underbrug; men de er skilt fra gården ved marker på hin side, og med en skog eller park på denne.

Under parken glemte jeg alt foregående. Oprindeligt var den tænkt at gå ned til sjøen; men den stenede grund her havde vel gjort det umuligt, og så var den nederste kvadrat hugget ud; men i årenes løb havde istedetfor barskogen en stærk flok af løvtrær voxet op. Denne løvskog fra et og samme år var lige høi og lå umiddelbart op til den svære, gamle barskog i parken. Det fine som bræm omkring det tunge, det lette imod det svære, det lave og aldeles ligeløbende indunder det overragende vældige var vakkert.

Øiet legte i det, søgende former; eller jeg samlede hundrede grene under et oversyn, fordi de var ligeløbende i samme bøining mod samme høide; eller jeg tog en enkelt gren ud fra de andre, fulgte den fra stammen i dens første fordeling og i fordelingernes fordelinger ud i den fineste kvist. En udspilet, gjennemsigtig hvid vinge, eller et uhyre brægneblad, oversået af hvid dun. Så måtte jeg igjen slippe formerne og følge farven; de ulige overstrygninger gav så mangfoldige grader.

Jeg vendte ryggen til min reisefælle, fjorden, og bøiede op mod gården. Hvor parken sluttede, begyndte haven, og langs denne løb veien opad i jævn stigning. Engang havde også her været skog og veien gået gjennom den; men af skogen stod bare en favn eller to igjen på hver side og gjorde allé; store, gamle trær holdt på at afløses af unge, og dette så tæt, at jeg sommesteder vanskelig kunde se gården, som jeg kjørte op imod. Men sne-æventyret fulgte, dækkende de dalende kjæmper med hvide flag, pudrende de unge og friske og legende julebuk med de vanskabte.

II.

Naturindtrykket spiller med ind i vor forventning om det, vi skal møde. Hvad var det for noget hvidt og fint noget, jeg skulde opleve her?

Hun var rigtignok ikke hvidklædt sidst, jeg så hende, den lyslokkede, som jeg nu skulde se igjen. På hendes bryllupsreise og i Dresden for omkring ni år siden havde vi sidst været sammen. Hver dag var hun festklædt, det er sandt, ... et lune af ham, den unge, berusede brudgom. Som oftest var hun blå, men ikke en eneste gang hvid; det vilde vist heller ikke have klædt hende.

Jeg husker dem især, som de sang foran pianoet, han siddende, fordi han akkompagnerte, hun stående og helst med hånden på hans skulder; men det, de sang, var rigtignok hvidt, nemlig større eller mindre jubelhymner. Hun var datter af en sekterisk præst, og de kom fra præstegården og fra bryllupsidyllen. I præstegården havde jeg fra tid til anden siden hørt om dem og havde også ad den vei gjentagne ganger fået fornyet bøn om at se til dem næste gang, jeg kom på de kanter. Nu var jeg på veien.

Jeg havde hørt hovedbygningen omtale som en af de største træbygninger i Norge. Den var grå og umådelig lang. Den ene Atlung havde aldrig ladet sig nøie med, hvad den forrige havde bygget, og så havde huset fået et tillæg i hver slægt og en delvis ombygning af det gamle, så vidt, at det sidste kunde passe i det første. Jeg havde hørt, at mange og lange ganger, (hvorover der i festsange skal være rimet i det uendelige), prøver at binde ihob det indvendige med samme held eller uheld, som udbygninger, skråtag, altaner, verandaer prøver at holde stil i det udvendige. Jeg har hørt, hvor mange rum der er i huset; men jeg har glemt det.

Den sidste tilbygning er gjort af den nuværende eier, og er foretaget i en slags moderniseret gotik.

Bag hovedbygningen ligger gårdens andre hus i en halvmåne, der dog hovner stygt til den ene side. Imellem disse og hovedbygningen kjørte jeg nu frem, for efter skydsguttens råd at holde ved et bislag på den gotiske fløi. Jeg så ikke et levende væsen på gården, ikke engang en hund. Jeg ventede lidt, men forgjæves, og gik derpå gjennom bislaget ind i en gang, hvor jeg tog af mig, og herfra ind tilhøre i en lys, stor forstue. Heller ikke her så jeg nogen; men her hørte jeg enten to barnestemmer og en kvinderøst eller to kvindestemmer og en barnerøst, og sangen kjendte jeg; thi den drog netop landet rundt, denne lille piges klage over, at hun allesteds var iveien undtagen hos Gud i himmelen, der så gjerne vilde have ulykkelige børn hos sig. Den klang noget fremmed, denne klage, inde i det lyse, livlige rum, fylt af geværer og andre jagtredskaber, rensdyrhorn, rævebælger, gaupeskind og lignende påtagelige gjenstande, ordnede med den mest udsøgte smag.

Jeg bankede på og trådte ind i en af de skjønneste dagligstuer, jeg har seet her i landet, så lys den ligger mod fjorden, så stor, så pragtfuld. Væggene blankpolerede træfelter skiltes af udskårne træfigurer, som hver bar en byste eller en mindre statue; stilfulde møbler var til alle sider fremrullede over brüsseler-

tæpper. Moody-Sankey's månesyge vise flød udover her som et gulhvidt lagen. Der er kristelig sang, som hører til det skønneste, jeg kjender; men *denne* gjorde et indtryk, som var der under det moderne rum en krypt-kirke fra middelalderen, hvor indestængte nonner holdt dødsceremonier mellem osende lamper, og hvorfra dampen og klangen uadskillelig forbunden sneg sig op i det nittende århundredes lyse forestillinger og behagelige kunst.

Det var en kvinde og to gutter, som sang, den ældste på syv år eller vel det, og den yngste et år yngre. Kvinden vendte åsynet mod døren og standsede ganske forundret ved min indtræden; gutterne vendte mod vinduet og så ikke på hende; de var fuldt optagne af sit, hvorfor de vedblev en stund, efter at hun havde hørt op.

Disse to gutter var den ene af faderens slægt, den andre af moderens; kun var hendes store øine indsatte i begge. Den ældste gut havde langt ansigt med høi pande og rødligt hår, og han var frægnet, altsammen som faderen. Den yngstes figur var moderens, lidt fremover ludende, fordi hovedet ikke steg rakt op af skuldrene. Men hovedet holdtes som følge deraf lidt bagoverbøiet for at vinde ligevægten igjen. Atter som følge deraf var munden halvåben, – og så de store spørgende øine og det lyse, lokkede hår over en fint hvælvet pande – ganske moderen. Den ældste var lang og tynd og havde faderens gang på slentrende ben og små, stærkt udadbøiede fødder. Jeg så dette i et øieblik, mens gutterne gik hen mod bordet ved sofaen, idet hun forlod dem. Hun kom nemlig efter lidt betænkning hen mod mig; hun vidste nok ikke, om hun kjendte mig eller ei. Ved at høre navnet, fandt hun smilende ud, at det alene var mit portræt, hun havde seet, portrætet i albumet fra værtfolkets bryllupsreise. Hun fortalte, at Atlung var over i fabrikkerne og kom hjem til middag, d. v. s. om en times tid, og at fruene var i en af de husmandspladser, jeg havde seet fra veien; der lå nemlig en gammel mand for døden.

Hun fortalte dette med vellydende, skjønt noget spæd røst, og med et par forskende øine fæstet på mig. Hun havde hørt noget om mig. Jeg havde aldrig tænkt, at jeg skulde se en af Carlo Dolci's madonnaer stige ned af en ramme for at stå i en nymodens dagligstue og tale med mig, og derfor var vist ikke mine øine mindre forskende end hendes. Hovedets stilling på skuldrene, dets ludning til den ene side, ansigtets profil, og fremforalt øinene og øienbrynene, ja, det blågrønne hovedklæde, draget langt fremover, hvorved det blege åsyn fik noget af samme let, – altsammen en ægte Carlo Dolci!

Hun gik lydløst og lod mig tilbage med gutterne, som jeg også strax gav mig ikast med. Den ældste hed Anton og kunde gå på hænderne, d. v. s. næsten; og den yngre hed Storm og fortalte dette og meget mere om broderen, som han beundrede ubetinget. Den ældste derimod fortalte om sin mindre bror, at han endnu ikke var færdig med det, som er det modsatte af at ligge tør om natten, og at han derfor idag havde fået bask af far; Stina havde sagt far det; Stina hed hun, som netop havde forladt os.

Efter denne ikke meget diplomatiske indledning til et kjendskab, stod de snart på hver sin side af mig og fortalte, hvad der for tiden optog dem, og det overordentlig stærkt. De fortalte begge, især den ældste, men med udfyldende tillæg af den yngre, at der borte i en af husmandspladserne, som jeg havde kjørt forbi, der boede Hans, lille Hans, d. v. s. der *havde* han boet; thi den rette, egentlige lille Hans var hos Gud. Han havde været her på gården og lagt med gutterne næsten hver eneste dag; dog havde sommetider de også fået gå over til husmandspladserne, som jeg kunde forstå, var gutternes forjættede land her på jorden. Så skulde han gå hjem en kvæld i halvskumringen nu for fjorten dager siden; det var før sneen

kom, og i parken, han skulde gå igennem, der lå fiskedammen så blank og sort. Så vilde han skri over den og gik fra gangstien op på den; for gangstien går lige ved dammen. Men der havde de samme dag hugget hul for at fiske, og de havde glemt at sætte mærke ved, og så skridde lille Hans lige ud i hullet. De havde hørt et barns nødrops på gården; budeien havde hørt det, men bare én gang, og hun havde ikke tænkt noget større ved det; for der i parken pleiede alle gutterne at lege. Så var lille Hans borte, og ingen kunde sige, hvor han var. Da blev dammen ophugget, og de fandt ham; men gutterne fik ikke se ham. Derimod havde de fået være med til begravelsen sammen med smågutterne og småjenterne ved brugsskolen. Men han blev ikke begravet i kapellet, hvor bedstefar og bedstemor ligger; han blev begravet på kirkegården. Å, det havde været så deiligt, da de sang. Skolemesteren havde sunget bas til, og gamlebrunen havde trukket Hans, som var i en hvidmalt kiste, som far fik fra byen, og der var kranser på. Mor og Stina havde flettet dem. Alle børnene fik kager, før de drog afsted, og ribsvin. Men sangen, det var den, som gutterne nys havde sunget; Stina havde lært dem den. Hans havde været så fattig, men nu havde han det godt; han var hos Gud; det var bare kisten, som kom i jorden. Hvad der da var i kisten? Jo, det var ikke den egentlige Hans, det, for Hans var ganske ny nu. Der var kommen engler ned i dammen til ham med alt, som den ny Hans skulde have på, så han frøs ikke i dammen; han var der ikke. Alle barn, som døde, kom til Gud, og det sammen med hundrede tusen millioner ganske små engler. De engler var også her rundt omkring os; men vi kunde bare ikke se dem, for de var usynlige, og Hans var nu med dem. Englerne kunde se os, de var så snille med os, især med barn, og de allerulykkeligste barn vilde de have hos sig, derfor tog de dem. Det er meget, meget, meget deiligere at være hos englerne end her. Jo, det er det, for Stina har sagt det. Stina vilde også heller være hos englerne end her; det var bare for mors skyld, at Stina ikke gik til dem, for så blev mor så alene. Alle engler havde vinger på, og nu lå Hans's far og vilde til Gud, han også. Han skulde også få vinger på og blive en liden engel og flyve om her og hvorsomhelst han selv vilde – lige op til stjernerne. For stjernerne var ikke bare stjerner, de var så store, så store, når vi kom op til dem, så store som hele jorden, og den var umådelig stor; større end det største fjeld. Og der var mennesker på stjernerne, og der var meget, som ikke var her. Men i eftermiddag skulde Hans's far få gå did, han, lige til Gud; for Gud var oppe der i himmelen. De vilde så gjerne få se Hans's far få vinger på; men mor vilde ikke have dem med. Og Hans's far var alt nu bleven så deilig, der han lå, at han næsten så ud som en engel. Mor havde sagt det; men de fik ikke se ham.

Stina kom ind, da de holdt på med det sidste; hun bad dem følge med sig ud, og de adlød.

En dør stod åben til venstre; jeg kunde se boghylder der inde, så jeg skjønnte, at der måtte biblioteket være. Jeg havde lyst til at finde, hvad disse gutters far netop læste, – forsåvidt han læste. Det første, jeg fandt opslået på pulten ved siden af brev, regnskabsbøger og fabrikprøver, var Bain. Og Bains engelske venner var de første, jeg fik øie på i den nærmeste hylde. Jeg tog ud en, og jeg så, at den var læst. Dette stemte med, hvad jeg havde hørt om Atlung.

I det samme lød bjælder fra gården. Jeg tænkte mig, at fruhen kom hjem, og jeg satte ind bøgerne i samme orden, som jeg havde taget dem ud; derved kom nogle bag dem i uorden (thi de stod i to rækker) og disse, som altså var gjemt, fik jeg også lyst til at se, hvilket tog tid. Jeg kom først ud af biblioteket, idet fruhen kom ind af hoveddøren.

III.

Fru Atlung blev åbenbart glad ved at se mig. Hun havde en særegen gang, omtrent som strakte hun aldrig knæerne helt ud; men som hun nu engang gik, kom hun hurtig mod mig og greb en af mine hænder med begge sine og så mig så længe i øinene, til hendes fyldtes af tårer. Det var naturligvis bryllupsreisen, det gjaldt, hendes livs skønneste dage; – men tårerne?

Nei, ulykkelig kunde hun ikke være. Hun var i den grad den samme, at havde hun ikke været noget fyldigere, kunde jeg ikke – ialfald ikke straks – have opdaget den mindste ændring. Udtrykket var nøiagtig det samme uskyldige og spørgende, ingen begyndelse til en strengere linje eller en anden farve; selv håret lå i samme lokker om hendes bagoverbøiede hoved, og den halvåbne mund havde den samme blødhed, var lige urørt af vilje, øinene havde samme milde glæde, endog stemmens lidt tilslørede klang var den samme barnlige.

«De ser ud, som De slet intet har oplevet af anden art end sidst», var også det første, jeg måtte sige til hende. Hun så smilende op på mig, og ikke en skygge sagde nei til det. Vi tog plads i hver vor stol, frit på gulvet, nær til bibliotekdøren; vi vendte ryggen til vinduerne og så mod en væg, hvor mellem byster og statuer, bårne af de udskårne træfigurer, undtagelsesvis hang et par malerier på de polerede felter.

Jeg gjorde rede for min reise, fik tak for, at jeg endelig var kommet; jeg hilste fra hendes forældre, hvorom vi talte lidt. Hun sagde, hun havde tænkt på sin far idag; hun vilde så gerne have havt ham med sig; thi hun kom netop fra en døende mand, som var det skønneste, hun havde seet. Under dette havde hun fået sin yndlingsstilling, det vil sige, hun sad lidt fremoverbøiet, med hovedet helt tilbagehædet, og øinene i det øverste af væggen eller i taget. Med en finger sad hun og trykte på sin åbne underlæbe, ikke i ét, men gjentagende den samme bevægelse. Nu og da vuggede hun lidt med overkroppen. Øinene var som fæstede; de søgte ikke mig, fordi om hun spurgte, eller fik svar, uden når noget ganske særeget lokkede hende ud af hendes stilling. Men hun indtog den straks igjen.

«Tror De på udødeligheden?» spurgte hun, som var det den aller naturligste ting af verden, og uden at se på mig.

Men da jeg studsede og selvfølgelig måtte se på hende, mærkede jeg, at en tåre trillede ned over kinden, og at de åbne øine lå fulde af flere.

Jeg følte straks, at dette spørgsmål var en gjenvei; det var hendes mands tro, hun tænkte på. Derfor vilde jeg spare hende gjenveien. «Hvad mener Deres mand om udødeligheden?» – «Han tror ikke på individualitetens udødelighed», svarede hun; «vi fortsætter os alene i vor omgang, vor gjerning og især i vore børn; men den udødelighed tænker han er nok for sig». Hun stirrede som før, og tårerne lå der: men stemmen var mild og rolig; ikke en tanke af misnøie eller bebreidelse lå i den simple meddelelse, som vist var rigtig.

Nei, hun er ingen såkaldt barnekone, tænkte jeg; og når hun har samme uskyldige, spørgende udtryk som for ni år siden, så er det ikke, fordi hun ikke har tænkt eller ikke har prøvet noget.

«De taler altså dog med Atlung om dette?» – «Ikke mere nu». – «I Dresden syntes I at være aldeles enige om disse ting; I sang sammen –». – «Han var grebet af far dengang. Jeg tror heller ikke, han var helt klar endnu. Det er kommet efterhånden». – «Jeg så også nogle bøger, som nu er sat bag». – «Ja, Albert har forandret sig». Hun sad stille, medens hun gav disse svar; alene den ene finger bevægede sig på underlæben.

«Men hvem sørger da for barneopdragelsen», spurgte jeg. Nu vendte hun sig halvt imod mig. Jeg troede en stund, hun ikke vilde svare; men langt om længe gjorde hun det. «Ingen», sagde hun. «Ingen?» – «Albert vil, at det skal gå således indtil videre». – «Men bedste frue, om man ikke læser med dem, så fortæller man dem dog et og andet?» «Ja, hvis nogen vil, så; – og det er i regelen Stina». «Altså det hele rent tilfældigt?» – Hun havde vendt sig fra mig og sad som før. «Rent tilfældigt», svarede hun næsten ligegyldigt.

Jeg fortalte hende kort, hvad Stina havde fortalt gutterne om livet hinsides, englerne osv., og jeg spurgte, om hun billigede det.

Hun vendte hovedet mod mig: «Ja, hvorfor ikke?» De store øine så uskyldigt på mig; men da jeg ikke strax svarede, blev hun langsomt rød.

«Når man skal fortælle dem noget om sådant», sagde hun, «må det dog være noget, som griber deres barnefantasi». – «Det forstyrrer virkeligheden for dem, frue, og *det* er det samme som at forstyrre evnerne». – «Gjøre dem tosset, mener De?» – «Nu, om ikke tosset, så hindrer det dem i at bruge evnerne rigtig». – «Jeg forstår Dem ikke». «Når De lærer børnene, at livet her er ingen ting mod livet hisset, at det at være synlig er ingenting mod det at være usynlig, det var at være menneske ingenting mod det at være engel, det at leve ingenting mod det at være død –, så er *det* ikke veien til at lære dem at se rigtig på livet eller til at elske livet, få livsmod, arbejdskraft, fædrelandskjærlighed –?» – «Nu, således! – Ja, *det* bliver så vort arbeide med dem senere hen». – «Senere hen, frue? Når alt det støv først har lagt sig på sjælen?»

Hun vendte sig fra mig, tog sin gamle stilling, stirrede i taget og faldt i tanker. – «Hvorfor bruger De det ord støv?» – «Med støv tænker jeg nærmest på det, som har været, men nu er opløst, og som flyger om og lægger sig på ledige pladser». – Hun sad en stund. – «Jeg har læst om støv, som fører giftstof fra forrådnede dele; ... sligt mener De da vel ikke?» – Der var ikke spot i tonen, ei heller vrede, så jeg forstod ikke, hvor hun vilde hen. – «Det kommer an på, hvor støvet falder, frue; i friske mennesker gjør det bare skodde, domme, så de ikke kan se klart; kommer der slet ingen bevægelse i det, så samler det sig ofte tommetykt, til maskineriet ikke kan gå».

Hun vendte sig mod mig livligere end ellers, lænede sig på stolarmen og lagde ansigtet nærmere til mig: «Hvorledes er De kommen på det der? – Er det fordi De har seet, hvor meget støv her er, her inde?» – Jeg tilstod, at jeg havde seet det. – «Og alligevel gjør ikke stuepigen og Stina andet end at tørre støv, og jeg gjorde heller ikke andet i den første tid. Jeg forstår det ikke. Hjemme hos mor hørte jeg aldrig tale om noget så meget som om støv. Hun for omkring far med en våd klud; han var så ærgerlig over, at hun

forstyrrede hans bøger og papirer. Men hun påstod, at han samlede støv som ingen anden. Han kom ikke ud af kontoret, før hun var på ham med en kost. Og så kom turen til mig. Jeg var som far, sagde hun, slæbte støv med mig, og kunde selv aldrig støve godt nok. Jeg var så træt af støvet, at da jeg giftede mig, stod det for mig som et paradys, at jeg skulde slippe og få andre til at støve. Men deri tog jeg dog fejl. Dog nu har jeg givet det over. Det nytter ikke. Jeg må formodentlig ikke have talent for at blive det kvit».

«Det var da besynderligt», blev hun ved, idet hun lod sig glide tilbage i stolen, «at også De skulde komme med dette om støvet». – «Ja, jeg har vel ikke fornærmet Dem?» – «Hvor kan De tænke –!» og så atter med den roligste og uskyldigste stemme af verden: «den, som har levet ni år med Albert, kan aldrig mere blive fornærmet».

Jeg blev dygtig forlegen. Hvad pokker havde jeg også havt med at blande mig op i dette? Jeg sagde ikke et ord mere. Også hun sad, eller rettere lå, længe stille og trommede med fingrene på stolarmene. Endelig hørte jeg som langt borte fra: «Men sommerfuglestøvet er dog vakkert». Og så længe efter, gjennom mange tankeled, som hun ikke røbede, gled det spørsmål frem, halvhøit: «Strålebrydningen ... den forskjellige strålebrydning ...?» hun standsede, lyttede, reiste sig, hun hadde hørt Atlungs skridt i forværelset. Jeg reiste mig også.

IV.

Døren gik helt op, Atlung kom slentrende ind. Den høje, slanke mand i de rummelige klæder, der havde mangelhånde spor af fabrikkerne, han havde besøgt, bar i åsyn, bevægelse, holdning flere slægters ligesæle sikkerhed.

Han plirede lidt med de grå øine under de usynlige bryn, da han så mig, og derpå blev det lange ansigt til et stort smil. Hans ypperlige tænder lyste mellem fyldige, korte læber, idet han råbte: «Er det Dem!» Han tog begge mine hænder mellem sine hårde, frægnede næver, slap så med den ene og tog hustruen om livet med fuld arm: «Var ikke *det* morsomt, Amalie? Hvad? De dager i Dresden, du?»

Da han slap os, spurgte han ivrigt om mig og min reise, han vidste, jeg skulde en kort tur udenlands. Så begyndte han at fortælle om, hvad *han* drev med som mest, og under dette slentrede han af og til i rummet, tog en ting mellem fingrene, kramsede den, slap den, tog en anden. Han holdt ikke en liden ting som vi med det yderste af fingerspidserne; i fuldt greb faldt den ind i hånden på ham, så fingrene lå udover. Det, han talte om, greb han i grunden på samme måde, i en slags overflod og kastede det gjerne straks hen igjen for noget andet.

Fruen var gået ud, men kom straks ind igjen og bad os tilbords. Netop da slængte han sig foran pianoet, hvor der stod et hefte ny musik opslået, som han i det samme karakteriserede med nogle ord. Så gav han sig til at spille og synge vers efter vers af en lang sang. Fruen mindede ham igjen om maden, da han var færdig. Derved kom han formodentlig til at mærke, at hun var inde. «Hør, Amalie, lad os prøve den duet;» og han slog an akkompagnementet. Hun smilte over til mig; men stillede sig hen og sang med. Hendes noget dækkede, søde sopran smeltede ind i hans varme baryton, som jeg havde hørt det for ni år siden. Begges stemme havde fået det rigere indhold, et liv lægger i den, når det selv har indhold; færdigheden var derimod omtrent den samme.

Den, som et øieblik i forveien måske ikke kunde fatte, hvorledes disse to var komne sammen, behøvede bare at stille sig ved siden af dem, mens de sang. En lyrisk hengivelse i stemningen var fælles for dem begge, og på forskjellige forudsætninger var de fuldkommen enige om at lade stå til. Som to børn i en båd vuggede de nu afsted, ladende maden bag sig blive kold, tjenerne utålmodige, gjæsten tænke, hvad han fandt for godt, og husets orden og deres egen bestemmelse for dagen skiples.

I deres sang var ingen energi, ingen skole, ingen finere udarbeidelse af dette enkelte nummer, som de kanske også sang for første gang. Men en jævn, lad, glad sammengliden nedover melodien. Stemmemnes lyse farver gled ind i hverandre som et kjæleri; men der var ynde over det.

Vers på vers sang de, og jo længere, jo bedre sammen og altid gladere. Da de endelig sluttede, og hun ved min arm gik på sin lidt tunge måde ind til bordet, og han slang i forveien for at give nøglen til vinkjældereren til Stina, så var der i hendes øine ingen spørgsmål mere, bare glæde, mild skjøn glæde, og

han fløitede som en kanarifugl.

Vi satte os tilbords, medens han var ude; vi ventede i det uendelige på ham; enten havde han ikke truffet Stina, eller hun havde ikke forstået ham; – han var selv gået i kjælderen og kom igjen således tilrakkert, at vi skoggerlo. Fruen standsede dog midt i latteren, og sad siden taus hen, mens han skiftede og vaskede sig.

Han slurpede ske for ske af suppen i sig med grådig hast, vandt sig godt humør igjen, da hans første hunger var over, og talte i et væk, til han pludselig, mens han sad og skar stegen for, spurgte efter gutterne. De havde spist; de kunde ikke vente så længe. «Har De seet børnene?» «Ja», svarte jeg, og jeg talte om deres naturlige væsen, og om hvor stærkt den ene lignede på hans slægt og den andre på fruens. – «Men», kastede han ind, «det er slemt, at begge slægter har forholdsvis formegen fantasi; der er noget vekt i det. Og gutterne har fået fra begge. Her indtraf for en fjorten dages tid en sørgelig begivenhed. En legekammerat blev i fiskedammen. Hvad gutterne – naturligvis ved Stinas hjælp – har gjort ud af dette, er rent utroligt. Jeg har tænkt på det idag. Jeg har intet sagt, for det var i grunden morsomt også, og så vilde jeg ikke ødelægge det for dem med Stina. Men det er dumt, er det. Hør, Amalie, så er det næsten bedre at have dem borte på en skole, end at de skal gå slig og drive ind i altslags tøv».

Fruen svarte ikke.

Jeg vilde aflede og spurgte, om han havde læst Spencers afhandling «om opdragelsen».

Da kom der liv i ham! Han havde just sat sig for at spise; men han glemte det; tog endelig nogle bid, glemte det atter; jeg tror vi sad med denne ene ret i en time, mens han docerte Spencer. At jeg, som spurgte, om *han* havde læst bogen, efter al sandsynlighed selv havde læst den, vedkom ham ikke i mindste måde. Han fortalte mig bogen, ofte punkt for punkt, med egne anmærkninger til. Den ene af disse var, at om også, som Spencer vil, læren om opdragelsen skal indføres på skolen som skolens næst vigtigste fag, de fleste vil desuagtet ikke få evne til at opdrage sine børn; thi opdragelsen er et talent, som meget få har. Han for sin del vilde, strax børnene var store nok, sende dem til en dame, som han vidste, havde dette talent, og som også havde de kundskaber, der ubønhørlig måtte til. Hun var en begejstret tilhænger af Spencer.

Han sagde dette, som var det en længst op- og afgjort sag; fru hørte på det som på en gammel bestemmelse. Jeg var meget forundret ved, at hun ikke havde sagt mig det, da vi for lidt siden talte om børnene.

Nu husker jeg ikke, hvilken materie vi så drev ind i, da han med en gang rev uret op: «Jeg har rent glemt Hartmann! Jeg skulde have været i byen! Ja, ja, – det er endda ikke for sent! Undskyld!»

Han lagde servietten fra sig, drak nok et glas vin, reiste sig og gik. Fruen forklarede mig undskyldende, at Hartmann var hans disponent, at der desværre ikke gik telegraf hid ud, og at noget sandsynligvis skulde være svaret på inden en times tid eller så.

En time i det mindste til byen; om ikke for andet, så for hestens skyld mindst en time der, og så en og en halv tilbage; thi man kører ikke så lang vei med samme hest lige hurtig frem og tilbage. Dette sad jeg og regnede ud, mens jeg spiste videre, og fandt da også ud, at jeg altså var kommet ubeleiligt. Efter kaffen

vilde derfor også jeg tage afsted.

Vi var begge færdige og reiste os. Hun undskyldte sig, idet hun gik ud i køkkenet, og jeg, som altså var alene, vilde se mig om på gården.

Da jeg var kommen ud på trappen foran bislaget, mødtes jeg af gutternes stærkeste latter, umiddelbart fulgt af et ord, som jeg ikke havde tænkt, de kunde tage i sin mund, end sige rope ud med al sin evne, og det på åbne gården. Den ældste ropte det først og så den andre efter.

De stod oppe på låvebroen, og en jente, som i vedskjulet lige mod dem lå bøiet over en kjælke, var den, som ordet gjaldt. Gutterne ropte nok et ord, om muligt værre end det første, og nok et og nok et, ganske uden ophør. Mellem hvert ord jublende latter. Det var klart, at de souffleredes af en indenfor låvedøren. Jenten svarte ikke; hun så engang imellem tilbage fra sit arbejde – ikke på gutterne, men på nogen bagom låven, hvor vognskjulet var.

Da hørte jeg bjældelyd derifra. Atlung kom frem reiseklædt og ledende sin hest. Gutternes forfærdelse, da de så faderen! Thi med en gang gik det op for dem, hvad de havde ropt, om ikke helt ud, så ialfald at de havde udrettet ond tjeneste for en anden.

Faderen skreg op: «Vent nu gutter, til jeg kommer hjem, så skal I sandelig have ris begge to». Han satte sig i slæden og slog på hesten. Mig så han i forbifarten og rystede på hovedet mod mig.

Gutterne stod en stund forstenede. Så tog den ældste tilbens, alt hvad han årkede. Den yngste efter: «Vent og tag mig med! – Hører du, løb ikke fra mig, Anton!» Han begyndte at græde. De kom bort bag vedskjulet; men jeg hørte længe efter den mindstes gråd.

V.

Jeg blev forstemt og vilde tage bort med det samme. Men da jeg kom ind i stuen, sad fruén i den store gotiske bænk eller sofa henne ved døren til spisestuen, og jeg viste mig ikke, før hun lænede sig fremover bordet foran hende og spurgte: «Hvad mener *De* om Spencers opdragelse? Mener *De*, vi kan følge den i praxis?» – Jeg vilde ikke indlade mig på det og svarte derfor alene: «Deres mands praxis er i alle fald ikke stemmende med Spencer». – «Min mands praxis? Han har slet ingen». Hun smilte. – «De mener, han tager sig ikke af børnene?» – «Å, han ligner vel deri de fleste mænd», svarte hun; «de morer sig med børnene engang imellem, og slår dem også engang imellem, når der forefalder noget, som generer dem».

«De tror, begge ægtefæller skulde have lige ansvar her?» – «Ja, det tror jeg rigtignok. Mændene har også her delt, som de har havt lyst til».

Jeg ønskede at tage farvel. Hun blev meget forundret og spurgte, om jeg ikke i det mindste vilde drikke kaffe først; «men det er jo sandt», lagde hun til, «De har jo ingen at tale med».

Hun er ikke den første gifte kvinde, som gjør skjulte anfald på sin mand, tænkte jeg. «Fru Atlung, De har ingen grund til at sige sådant til mig». – «Det har jeg heller ikke. De får undskyld mig». – Det var lidt skymt; men tog jeg ikke ganske fejl, så var hun ved at græde.

Jeg satte mig altså ved den anden side af bordet. «Jeg har en følelse, kjære fru Atlung, af at De har trang til at tale med en; men jeg er vist ikke den rette». – «Hvorfor ikke det?» spurgte hun. Hun sad med begge albuer på bordet og så over til mig. – «Nu, om af ingen anden grund, så af den, at en slig samtale må tages op igjen, fordi den giver adskilligt at tænke på; og jeg skal reise igjen idag». – «Men kan De ikke komme igjen?» – «Ønsker De det?» – Hun sad lidt, så sagde hun langsomt: «Jeg har i regelen bare et stort ønske ad gangen. Og i det, jeg nu har, falder det ind, at *De* kom hid». – «Hvad er det, frue?» – «Ja, det kan jeg ikke sige Dem, hvis De ikke vil love mig at komme igjen». – «Nu, så skal jeg love Dem det». – Hun gav sin hånd over bordet: «Tak!» Jeg vendte mig på stolen imod hende og tog hendes hånd. «Hvad er det, frue». «Nei, ikke nu, svarte hun; men når De kommer igjen. De må hjælpe mig, – hvis De tror, det er rigtigt at gjøre det». – «Naturligvis». – «For De tænker jo i mange stykker som Atlung. Han vil høre på *Dem*.» – «Tror De?» «På mig hører han i alle fald ikke». – «Anstrænger De *Dem* for at blive hørt?» – «Nei, det vilde være det værste, jeg kunde gjøre. Med Atlung må alt komme leilighedsvis». – «Men kjære, jeg så da, at I har et velsignet forhold til hverandre i grunden?» – «Gud ja; vi morer os ofte så godt sammen.»

Jeg havde en følelse af, at hun ikke ønskede, jeg skulde se på hende, og jeg havde vendt mig igjen, så jeg sad langs ved bordet som før; skumringen blev tættere. «De husker os vel fra Dresden?» – «Ja». – «Vi var to unge mennesker, som legede os; det var så morsomt at være forlovet; men at gifte sig måtte være endnu morsommere, og at komme hjem og føre hus, å så uhyre morsomt; men dog ikke som at få børn. – Ja, så sidder jeg her, da, med et hus, som jeg slet ikke magter, og med to børn, som ingen af os kan

opdrage; i alle fald mener Atlung så». – «Men tager De da ikke fat?» – «Med huset mener De?» «Nu ja, med huset!» – «Gud, hvad skulde det nytte til? – Jeg fik mest skjænd, dengang jeg prøvede». – «Men De har jo hjælp?» – «Ja, det er netop ulykken». Jeg vilde just spørge, hvad hun mente med det, da spisestudøren lige ved os lydløst åbnedes; Stina kom ind med lamper. Hun kom i to, tre vendinger; men den store stue blev langt fra fuldt oplyst af de lamper, hun bar ind. Der blev imidlertid ingenting sagt.

Da Stina skulde gå, spurgte fruene om børnene. Stina fortalte, at man søgte efter dem; de var ikke på gården. Fruene lagde ikke videre mærke til det, og Stina gik. «Hvem er Stina?» spurgte jeg, da døren lukkedes bag hende. «Å, hun er et meget ulykkeligt menneske, som havde en fortrukket far, der slog hende, og så fik hun en mand, en bankkasserer, som også begyndte at drikke og slå hende. Nu er han død». – «Har hun været her længe?» – «Fra jeg skulde have det første barn». – «Men dette er et trist selskab for Dem, frue?» – «Ja; hun er ikke *meget* morsom». – «Så skulde hun sandelig bort». – «Det vilde være mod traditionen her i huset. Et ældre menneske skal passe børnene, og det ældre menneske skal leve og dø i familien. Stina er brav».

Atter kom den, vi talte om, lydløst ind; denne gang med kaffen. Der var i grunden noget spøgelsesagtigt ved dette blågrønne portræt af Carlo Dolci sådan svævende på tæpperne i den store stue, hvor hun søgte efter en skjærm over lampen på kaffebordet, som om vi ikke havde det dunkelt nok før. Skjærmen var ovenikjøbet et gennemstukket billede af Peterskirken i Rom.

Stina var gået, og fruene skjænkede. «Og så vil I mandfolk ovenikjøbet tage udødelighedshåbet fra os?» Hvad dette «ovenikjøbet» havde hensyn til, fik jeg tænke mig, som jeg vilde. Hun rakte en kop over til mig og blev ved: «Da jeg idagmorges kørte til den døende mand på den anden side parken, faldt det mig ind, at sneen over de golde træer, det er dog i grunden det allersmukkeste billede på udødelighedshåbet over jorden, ikke sandt? Så ren ovenifra; og så barmhjertig da?» – «Tror De, den falder fra himlen, frue?» – «Den falder ned på jorden». – «Det er sandt; men den kommer også *fra* jorden». – Hun lod ikke til at ville høre på dette; men blev ved: «De talte før om støv. Men dette hvide, rene støv over den frosne gren og på den grå jord, ja, det er da som evighedens poesi, – synes mig», og hun lagde et syngende eftertryk på «mig».

«Hvem har så digtet den poesi, frue?» Hendes største øine så på mig og denne gang ikke spørgende; nei, sikre. «Er det ingen åbenbaring udenifra, så er det en åbenbaring indenifra; hvert menneske, som føler så, det har den». Hun havde aldrig været skønnere. I det samme hørtes nogen i forstuen. Hun vendte hovedet lyttende derhen. «Der er Atlung tilbage!» sagde hun, reiste sig og ringede efter en kop til.

Det var ganske rigtig Atlung; så snart han havde fået tøiet af sig, åbnede han bredt døren og steg ind. Hans disponent, Hartmann, var bleven ængstelig og var kommet mod ham. Atlung havde afgjort altsammen med ham midt på landeveien.

Fruens spørgende øine fulgte ham, mens han gjorde nogle slentrende slag bortover. Enten likte hun ikke, at han afbrød os, eller så hun, at han var i dårligt lune. I det samme han modtog kaffekoppen af hendes hånd, fortalte han hende, hvad der var hændt med gutterne. Han nævnte intet af de ord, gutterne havde ropt ud med så megen jubel; men han sagde nok til, at hun kunde skønne, hvad det var. Og medens han drak, fortalte han, at han havde lovet dem ris; «men» sagde han, «her må noget andet til end ris».

Som hun stod, da hun gav ham koppen, så blev hun stående endnu, da han havde drukket og gik. Rædsel lå over hendes ansigt og stilling. Hendes øine fulgte ham i rummet; hun ventede på dette andet, som var mer end ris.

«Nu vil jeg sige dig det, Amalie», lød det borte fra værelset; «gutterne skal bort den dag imorgen».

Hun sank langsomt ned i sofaen, så langsomt, at jeg tror ikke, hun selv vidste af, at hun satte sig. Øinene fulgte ham uafvendte. Noget hjælpeløsere, ulykkeligere har jeg aldrig seet.

«Du holder da vel så pas af gutterne, Amalie, at du kan finde dig i det? Nu kan du se, hvad det leder til, at jeg fødte dig sidst».

Men bliver han slig ved, så dræber han hende! Ser han da ikke på hende?

Om hun mærkede min deltagelse eller ei, – hun vendte med en gang sine øine, sine hænder mod mig ... mens han gik fra os bort over gulvet; en fortvilelsens bøn lå i dette øiekast, denne lille bevægelse. Jeg forstod strax, at her er hendes eneste ønske; her er det, jeg skulde hjælpe hende med.

Hun var sunken ned over sine hænder, og hun blev liggende slig uden at røre sig. Jeg hørte ikke, at hun græd; ventelig bad hun. Han gik op og ned; han så hende; men hans gang blev altid bestemtere. Han slængte de ting, han tog og kramsede, længere fra sig, hæftigere.

Da gik spisestudøren langsomt op; det var atter Stina. Men denne gang blev hun stående på tærskelen, blegere end vanlig. Atlung, som netop havde gjort vending mod os, standsede: «Hvad er det, Stina?» – Hun svarte ikke straks; hun så ned på fru, som løftede hovedet mod hende: «Hvad er det, Stina», udbrød også hun.

«Gutterne», sagde Stina, og holdt inde. «Gutterne?» gjentog begge, Atlung standsede, fru reiste sig.

«De er ikke på gården, ikke i husmandspladserne ... vi har søgt alle steder; – ved fabrikkerne også». – «Hvor så I dem sidst?» spurgte Atlung åndeløst. – «Budeien siger, hun så dem styrte mod parken grædende, da De lovede dem ris». – «Fiskedammen!» kom jeg til at sige, før jeg fik tænkt mig om, og virkningen på mig selv og dem alle var, som om noget sprang istykker mellem os. «Stina!» ropte Atlung; det var ikke bebreidende, nei det var et skrig af smerte, det såreste, jeg har hørt, og ud for han. Fru løb efter, og idet hun ropte hans navn.

«Bed om lygter?» sagde jeg til de folk, jeg så bag Stina i spisestuen. Jeg gik ud og fandt mit tøj, vendte om igjen, traf Stina, der bevægede sig rundt i ring med foldede hænder. «Men så kom og vis mig, hvor det er!» Uden svar, og kanske uden at vide, hvad hun gjorde, ændrede hun sin gang fra rundt til ligefrem, altid med foldede hænder og høit bedende: «Fader i himmelen for Jesu skyld! Fader i himmelen for Jesu skyld;» rørende, kraftigt; og hun blev således ved ud gennem gården, forbi husene, gennem haven, ind i parken.

Det var ikke videre koldt; det sneede. Dette lange mørke spøgelse foran mig i snetågen med bønstrimen efter sig ind under de høie, belagte træer, fulgte jeg som i drømme. Jeg sagde mig selv, at to små gutter nok kunde gå til fiskedammen for at finde Gud og englerne og de nye klær; men hoppe i hullet, hvis

der var noget, og det to sammen ... umuligt, unaturligt, dumt! Hvorfor i al verden var jeg kommen til at tænke eller antyde sligt? Men det nytter ikke alt det forstandige, man siger sig selv i en slig stund; det værste og utænkligste vinder på en alligevel, og dette, «Fader i himmelen for Jesu skyld ... Fader i himmelen for Jesu skyld», der i høieste angst susede om mig, virkede bestandig ny angst også hos mig.

Hvis de slet ikke har gået til fiskedammen, eller hvis de har været der, men ikke har turdet springe i vandet, så kan de jo være tumlet afsted andetsteds hen. Hans's far skulde i eftermiddag få vinger på; – mon ikke også de i sin hjerteangst sidder etsteds under et træ og venter på det samme? I så fald fryser de sig døden til. Og jeg så for mig de to forfrosne stakler, som ikke turde gå hjem, den yngre grædende, den ældre også tilsidst grædende; jeg syntes bogstavelig jeg hørte dem ... «Hys!» ... «Hvad er det!» sagde hun og vendte sig i pludseligt håb. «Hører De dem?» – Vi stod begge stille. Men der var intet at høre uden mit eget pust, når jeg ikke længere kunde holde ånden. Ei heller var der noget at se, som lignede to små sammentullede mennesker.

Jeg sagde hende, hvad jeg netop havde tænkt, og hun udbrød hviskende, men i tilbageholdt stor jammer, idet hun kom mod mig med foldede hænder: «Bed med mig! å, bed med mig!» – «Hvad skal jeg bede om? At gutterne nu må dø og komme til himmelen og blive engler?» Hun stirrede forfærdet, vendte sig og gik foran som før; men nu uden en lyd.

Vi fulgte en gangsti gennem skogen; den førte til fiske dammen, som jeg huskede fra fortællingen om lille Hans; men vi måtte gå mer end halvt af parken for at nå den. Her gik en bæk i en kløft, og her var gjort en opdæmning. Den var stor, så fiskedammen havde et anseligt omfang. Vi måtte op fra stien forat nå kanten af dammen. Stina gik bestandig foran, og da hun havde nået op og så dammen og de to forældre ude på den, knælede hun ned i bøn og hulken. Nu havde jeg ondt af hende.

Da også jeg nåede op og så forældrene, greb det mig stærkt. I det samme hørte jeg stemmer bag mig i skogen. Det var folkene, som kom med lygter. Det flagrende af snefaldet dæmpede lys, som de fire lygter gav ud over menneskerne, sneen, underdelen af træerne, den skygge, som samtidig enkelte i toget og enkelte træer og steder nær ved kom i, hæftede sig for alle tider i mit minde til de ord, jeg samtidig hørte fra dammen: «Her er intet hul i dammen!» Atlungs røst; den dirrede af bevægelse. Jeg vendte mig og så hans hustru om hans hals, Stina var sprunget op med et udrop, som endte i et langt men stille: «Gud være lovet og takket!» – Men de to på dammen slap ikke hverandre; jeg med nogen møie ned og bortover til dem; endnu hang hun om hans hals, og han var bøiet over hende. Jeg standsede ærbødigt et stykke ifra; de hviskede til hverandre. Lysene oppe på dammen var det første, som vakte dem.

«Men hvad nu? Hvor skal vi søge?» spurgte Atlung. Jeg gik nærmere. Jeg sagde nu forældrene, skjønt skånsommere, hvad jeg før havde sagt Stina, at måske sidder de under et stort træ etsteds her og venter i sin hjerteangst på forbarmende engler, og så er der fare for, at de alt har froset, så de blir syge. Før jeg havde talt ud, spurgte Atlung op mod dem på volden: «Harve gutterne ydertøi på, sidst I så dem?» – «Nei», svarede to stykker. Han spurgte, om de havde huer på, og herom blev der uenighed. Jeg påstod, de havde huer på; en anden sagde nei. Atlung kunde selv ikke huske det. Endelig troede man, at den ældste havde huer på, og den yngste ikke. «Å, den lille Storm!» klagede moderen. Blandt folkene oppe på damkanten var der nogle, som gråt, så vi hørte det ned. Jeg tror, der stod tyve mennesker ved siden af hverandre omkring lygterne.

Atlung ropte op: «Vi må søge hele parken igjennem; vi begynder med husmandspladserne». Og han kom henover, og kløv op og hjalp sin hustru efter.

Her mødtes de af Stina: «Frue, frue!» hviskede hun bønfyldt. Men ingen af dem ænsede hende.

Jeg stirrede i kløften under os. At se snelagte træer ovenfra er som at se en forstenet skog.

«Kjære Atlung! vil du ikke rope?» bad fru.

Han stillede sig længst frem; der blev stilt. Og så ropte han langsomt udover skogen: «Anton og lille Storm! Kom hjem igjen til far og mor! Far er ikke sint længer!»

Var det luften, som kom i bevægelse, eller faldt netop det sidste snegran, det, der skulde bringe en overlæst gren til endelig at slippe, eller var nogen kommen nær en sådan, – nok Atlung fik som svar snefald af en stor gren halvt ved siden, halvt foran. Det gav et dumpt brag med gjenlyd i skogen, grenen svaiede og svang op, og der stod snedamp ud over os. Men ved rystelsen slap endelig alle dets svære grene sine snebører; brag og damp indhyllede os, og før vi vidste ordet af, slap det nærmeste træ sneen fra alle sine grene på en gang. Lufttrykket heraf var så stærkt, at to til, så fem, seks, ti, tyve træer slap med voldsomt drøn og gjenlyd i skogen og med en damp som af store snefonner, alle sine tunge læs. Da kom træklynger på træklynger efter, nogle ved siden af os, nogle længere borte, nogle tæt foran, bevægelsen gik først i to store armer, som efterhånden delte sig i mangfoldige, skogen stod og skalv. Tordenen rullede langt fra os, nær ved os, nu stødvis, nu samtidig og endeløst. Foran stod alt i hvid damp; det store tordenens tog over skogen forfærdede os i førstningen; efterhånden som det drog bort fra os og voxede, blev det så storartet, at vi glemte det andet.

Træerne stod atter reiste og ranke, fri og grønne; selv så vi ud som snemænd. Alle lygter var slukte; vi tændte og vi rystede sneen af os. Da hørte vi klagende: «End om smågutterne ligger under en snefonn?» Det var moderen, som talte. Nogle skyndte sig at sige, at den umulig kunde skade dem, den kunde i det høieste kaste dem overende, kanske for en stund kvæle dem; men de måtte kunne arbejde sig frem af den. En sagde, at de ufeilbarlig måtte skrike, straks de blev fri sneen, og Atlung råbte: «hys!» Vi stod mere end et minut og lyttede; men intet hørte vi uden langt borte fra et og andet efterdøn af en enkelt stående klynge, som nu først kom med.

Men var gutterne i en af skogens yderkanter, så kunde vi vanskelig høre dem der, vi stod; på begge sider var jo kløftens kanter høiere end dæmningen, hvorpå vi stod.

«Ja, lad os så gå og lede efter dem;» sagde Atlung bevæget; han gik imidlertid helt ud på det fremste af dæmningen, vendte sig mod os, som var begyndt at stige ned og bad os stå stille: «Anton og lille Storm! Kom hjem igjen til far og mor! Far er ikke sint længer!» Det var hjerteskjærende at høre. Intet svar; vi stod længe. Intet svar.

Mismodig kom han tilbage og gik ned på stien med os andre; hans hustru tog hans arm.

VI.

Vi kom til det yderste af skogen og fordelte os med så lang afstand fra hver, at vi netop kunde se hverandre og alt imellem os; vi gik skogen op, tog næste strøg og gik det ned, men langsomt; thi al sneen fra træerne lå nu over den gamle sne på marken; sommesteder var den pakket så hård, at den bar os, men andre steder sank vi i til knæet. Da vi næste gang samlede os for atter at sprede os, spurgte jeg, om det også var sandsynligt, at to små gutter havde holdt ud i skogen, efter at det var bleven mørkt. Men heri modsagdes jeg af alle. De var vante til at færdes i skogen hele dagen og kvældene med; de havde andre gutter, som bygde snemænd for dem, fæstninger og snestuer, hvori de ofte sad med lys.

Herved droges tankerne hen på alle disse bygværk og på muligheden af, at de havde tyet til noget af dem. Men ingen vidste, hvor de havde dem iår, da sneen var kommet så nylig. Desuden pleiede de at bygge snart her, snart der. Altså måtte vi blive ved.

Det traf sig så, at Stina denne gang gik nærmest mig, og da vi to var ved kløften, og denne sommesteder bøiede, kom vi nær til hverandre og havde ingen strækning at søge på. Hun havde åbenbart en ændret sindsstemning. Jeg spurgte hende hvorfor. «Å», svarte hun, «Gud har så tydelig talt til mig. Nu finder vi gutterne! Nu ved jeg, hvorfor alt dette er hændt! Å, så tydelig ved jeg det!» Hendes madonnaøie skinnede af sværmerisk lykke; hendes blege, fine åsyn var henrykket. «Hvad er det, Stina?» – «De var så hård mod mig før. Men jeg tilgiver Dem. Herregud, syndede jeg ikke selv? Tvilede jeg ikke på Gud? Knurrede jeg ikke mod Gud? Å, hans veie er vidunderlige! Jeg ser det så tydelig, så tydelig!» – «Men hvad er det da?» – «Hvad det er? Fruen har i det sidste halve år bare bedt Gud om en eneste ting. Ja, det er hendes vis at gjøre så. Hun har lært det af sin far. Om bare en eneste ting har hun bedt, og vi har hjulpet hende. Det er om, at gutterne ikke måtte skilles fra hende; Atlung har truet med det. Havde dette i kvæld ikke kommet, så var det kanske skeet alligevel; men Gud har bønhørt hende! Kanske har også jeg været et værktøi i hans hånd; jeg tør næsten tro det. Og lille Hans's død ... ja, ganske vist også lille Hans's død! Når nu de to små søde sjæle sidder og fryser etsteds og venter på englerne, å, de kjære, kjære gutter, så har de dem jo hos sig! Tviler De? Nei, tvil ikke! Om nu gutterne blir syge, og de blir ganske vist syge, ja, så er det jo deres lykke! Thi når far og mor sidder sammen ved sygesengen, å, da sendes de aldrig siden bort. Aldrig, nei aldrig! Da ser Atlung, at det vilde være at dræbe hende. Å, han ser det alt i kvæld. Ja, han ser det ganske vist. Han har alt nu høitidelig lovet hende det. For nu sidst så hun så inderlig godt på mig, og det gjorde hun ikke for en stund siden. Det var som hun havde noget at sige mig, – og hvad skulde det også i hendes angst være for noget andet end det? Hun har opdaget Guds veie, hun også, Guds vidunderlige veie! Hun takker og priser ham, hun som jeg, – ja, høiløvet være Gud for Jesu skyld i evighed!» Hun talte hviskende, men sikkert, ja hæftigt; det sidste, eller lovprisningen, derimod med bøiet hoved, foldede hænder og sagte som til sit eget bryst.

Vi kom fra hverandre og nu og da nær hverandre, hvor kløften drev os sammen, og al søgning for vort vedkommende hørte op. «Et savner jeg forklaring over», hviskede jeg til hende. «Dersom alt, ligefra lille

Hans's ynkelige død, er hændt, for at Atlungs gutter skal blive hos sin mor, så må også det store snefald, vi nylig så og hørte, passe ind. Men jeg kan ikke se, hvorledes?» – «Det? Det var bare en naturbegivenhed det; en ren tilfældighed». – «Er der da noget sådant?» – «Ja», svarte hun. «Og det griber ofte ind. Men her kan jeg ikke se, hvorledes. Det er en stor nåde, at jeg kan se det, jeg ser. Hvorfor skal jeg forlange mere?» –

Vi speidede omkring os; men vi følte, at her lige ved kløften var gutterne ikke. Hvad jeg sidst havde sagt, blev ved at optage Stina. «Hvad mente *De* med snefaldet?» spurgte hun sagte, da vi næste gang traf hverandre. «Det skal jeg fortælle. Fruen havde, kort før vi kom ud i parken, sagt mig, at udødelighedshåbene falder fra himmelen på vort liv ligeså tyst, hvidt og mygt, som sneen over den nakne jord ...» – «Å, hvor vakkert!» udbrød Stina ... – «Og så tænkte jeg, da rystelsen kom, hele skogen skalv og sneen faldt af træerne med torden, – ja, bliv nu ikke vred! – da tænkte jeg, at slig var også udødelighedshåbene faldne af både fru og Dem og os allesammen i den store angst for gutternes liv. Vi for om hverandre i jammer og gråd, og somme i slet dulgt raseri over, at der blev kaldt på gutterne fra et andet liv, eller at hændelserne her havde ført dem til randen af evigheden». – «Å, Gud, ja!» – «Men nu har vi haft udødelighedshåbene over os i mange tusen år – thi de er meget, meget ældre end kristendommen; og længer er vi endda ikke kommet». – «Å, De har ret! Å, De har tusen ganger ret! Tænk!» sagde hun og gik videre i stille funderinger. – «De sagde før, jeg var hård mod Dem. Og da gjorde jeg ikke andet end at minde Dem om de udødelighedshåb, som De havde lært gutterne ...» – «Å, det er sandt; tilgiv mig! Å, javist! ...» – «For De havde jo lært dem, at det var meget, meget bedre at være hos Gud end her, at det at få vinger på og være engel, det var det høieste, som et lidet barn kunde nå, ja, at englerne selv kom og tog de ulykkelige børn ...» – «Å, nei ikke mere!» vandede hun sig og lagde begge hænder til sine øren. «Å, hvor jeg har været ubetænksom!» lagde hun til. – «Tror De da ikke på det?» – «Jo, tænk, om jeg tror! Disse tanker har i mit liv stundom været min eneste trøst. Men De forvirrer mig ganske, tror jeg». Og så fortalte hun mig så rørende, at hun ikke havde så stærkt hoved længer; hun havde grædt og lidt formeget; men håbet om et bedre liv efter dette havde ofte været hendes eneste trøst.

Atlungs melankolske rop, altid med de samme ord, hørtes af og til, og netop nu. Med et sæt var vi atter i den forfærdelige virkelighed, at gutterne havde vi endnu ikke fundet, og at jo længer det varte, før vi fandt dem, des sikrere var det, at de måtte bøde med en livsfarlig sygdom. Det sneede fremdeles, så at vi trods månelysen gik i en tåge.

Da lød der et rop gennem skogen og snetågen af en anden røst end Atlungs og af en helt anden art. Jeg kunde ikke skille, hvad der blev sagt; men så kom nyt rop af en anden, så atter af en tredie, og det sidste lød klart: «Jeg hører dem gråte!» Det var en kvinde, som ropte. Jeg hastede frem, de andre foran og efter, alle mod den kant, hvorfra ropet kom. Vi var blevet trætte af at vade i den tunge sne; men nu løb vi så let, som var der fast jord under vore fødder. Lyset fra lygterne hoppede mellem os og over os, lyste os og blændede, ingen talte, bare åndedrættene hørtes. «Hys!» ropte en ung jente og standsede, og som hun alle; thi vi hørte de to små jamre med denne såre gråd, børn har, når de har grædt forgjæves i lange, lange stunder, og der så endelig kommer medlidenhed. «Å, Herregud!» sagde en ældre mand; han kjendte slig gråd. Vi kunde skjønne, gutterne ikke længer var ene; vi gik videre, men roligere. Vi var oppe og forbi fiskedammen, et stykke fra kløften, hvor træerne stod regelmæssigt; thi stedet lå lunt og forgynt. Gråden blev naturligvis tydeligere, jo nærmere vi kom, og tilsidst hørte vi stemmer blandede med den. Det var faderens og moderens, de havde dog været de første. Da vi kom helt frem, så vi kunde se mellem træerne

ind i snetågen, mødte vi to sorte klumper mod noget højt hvidt; det var faderen og moderen, på knæ, holdende hver sin gut op til sig; bag dem var en snefæstning eller en knust snehytte, hvori gutterne altså havde søgt tilflugt. Da lygterne kom nær, så vi, hvor ynkelig forfrosne og forkomne de var; de var blå, fingrene valne, de kunde ikke stå godt på benene; ingen af dem havde huer; ventelig lå disse i snedyngen, om de havde havt nogen. De svarte på ingen af forældrenes kjærtegn eller spørgsmål, ikke en eneste gang sagde de et ord, bare græd, græd. Vi stod om dem, Stina storhulkende. Gutternes gråd og forældrenes klager, spørgsmål og kjærtegn, med den fortvilelse og glæde, som vexlede i dem, greb stærkt.

Atlung reiste sig og tog sin; det var den ældste. Fruen reiste sig også og tog sin. Flere bød hende at bære gutten; men hun svarte ikke, bare gik med ham, trøstende, grædende uden et øiebliks ophold mellem ordene, indtil hun trådte, så hun faldt, gutten under og hun over. Hun vilde ikke have hjælp, men kravlede op igjen med gutten i sine armer, gik videre og faldt igjen.

Da så hun op mod himmelen, som vilde hun spørge, hvoraf dette kunde komme, hvorledes det dog var muligt?

Når jeg nu siden husker hende i hendes tro og i hendes hjælpeløshed, så husker jeg hende således, med gutten foran sig udstrakt i sneen, og hun over ham på knæ, med gråd og spørgsmål op mod himmelen.

Der var en, som tog gutten op, og Stina hjalp fru. Men da gutten var kommen på en anden arm, begyndte han at klage: «Mor, mor!» og strakte de to stive, valne hænder ud efter hende. Hun vilde strax efter og bære ham igjen, men han, som bar, skyndte sig og lod ikke som han hørte hende, skjønt hun tilsidst bad så ydmygt. De var imidlertid ikke før kommet ned på stien, før hun ilte frem og standsede manden, og så tog hun under mange ømme ord gutten igjen i sin favn. Atlung var ikke mere til at se.

Jeg lod dem gå foran mig allesammen.

Men som jeg så dem et stykke fra mig inde i snetågen der mellem træerne og hørte det græde og trøste derinde ... gled jeg tilbage i de gamle tanker.

De to stakkels gutter havde taget de voxne på ordet til disses egen store forfærdelse! Hvis vi havde ret til at tro så (thi gutterne selv havde jo endnu intet fortalt og kom heller ikke til at fortælle noget før efter den sygdom, de nu måtte gå igjennem); men *hvis* vi havde ret til at tro så, da havde de små søgt en virkelighed højere end vor.

De havde troet på væsener, kjærligere end vore, et liv varmere end vort; for disses skyld havde de trodset kulden her, skjønt i gråd og frygt, ventende standhaftig på underet. Da tordenen gik, havde de måske bævet mod forvandlingen, – og blev bare begravne.

Hvor mange forgjængere havde de?

VII.

Jeg forlod straks Skogstad og uden at tage farvel med forældrene, som var hos børnene. Jeg fik en hest til første station mod byen, og var snart i langsom fart på chausséen. Den sne, som var falden, gjorde veien tyngre, end da jeg kom. Nogle støvgran føg om endnu; men det lettede mere og mere, så månelysset efterhånden blev stærkere. Det faldt på den snelagte skog, som her endnu stod urygget, med fantastisk magt; thi detaljen var tabt og modsætningerne svære.

Jeg var træt, og stemningen blev derefter. I det endnu dæmpede månelys så skogen ud som et bøiet, overvundet folk; den bar mere, end den kunde bære. Alligevel stod den tålmodig, træ ved træ, uden ende bortover. Det var almuen fra henfarne tider til nu, den nedstøvede almue. Hin «himmelfaldne, barmhjertige sne» ...

Og som det har gået alle billeder ligefra den oldtid, som mythologien lader os dunkelt forstå, at de blev faste i forestillingen og friede sig ud og blev selvstændige, så gik det mit. Jeg så de henfarne slægter inde i en støvtåge, hvori de ikke kjendte hverandre, derfor kjæpende mod hverandre, dræbende hverandre i millionvis. Altid stod støvstrøerne over dem. Men jeg så de samme over alle dem, som havde sår, eller som skulde dø. Jeg så iblandt dem kjærlige, fine sjæle, som derved gjorde det høieste og skønneste, som de vidste, ligesom hine Ægyptens præste læger, der bød syge og døende trylleformler som det stærkeste mod døden og lagde på sårene et lægemiddel, hvoraf det meste var mystiske symboler.

Men jeg så *alle* livets forhold, selv de friskeste, overstrøede af støvlaget, og det at ville fri dem at være verdens værste eller eneste oprør, der ganske vilde bryde selve forholdene itu.

Og da jeg blev trættere, og det veg fra mig, men det nylig oplevede dukkede frem igjen, da hørte jeg det grangivelig græde inde i et snestøv, som ikke længer faldt; det var gutterne, jeg hørte. De græd så sårt, de klagede så bittert, medens vi kjærligt bar dem fra støv til mere støv.

Jeg kom gjennom skogen og kjørte op langs ved den til stationen. Da jeg deroppe reiste mig og kastede endnu et blik udover træerne, var de klart overstrålede af månelysset. Skogen lå storladet i sin snepragt.

Det majestætiske i synet slog mig nu, – og billedet kom anderledes frem.

En drøm ud over alle folk, opkommen uendelig længe før al historie, i bestandig ny skikkelse, hvoraf hver betegnede undergang af en tidligere, og altid så, at den yngre lå lettere over virkeligheten end den næst forrige, skjulende mindre af den, givende friere åndedrag, – til de sidste rester engang skulde dampe bort i luften ... Når skal *det* ske?

Det uendelige bliver altid igjen, det uforståelige med det; men det kvæler ikke længer livet. Det fylder det med ærbødighed; men ikke med støv.

Jeg sad atter i slæden, og den ensformige dur af bjælden gjorde, at søvnigheden kom. Og så begyndte atter gutternes gråd at synge for mine øren sammen med bjælden. Og jeg måtte i min træthed til at tænke mig, hvad der videre hændte de to små, og hvorledes det i den første tid på Skogstad måtte se ud i sygerummet og omkring blandt dem, jeg netop havde forladt.

Hvor var ikke det, jeg da tænkte, forskjelligt fra det, som siden hændte!

Jeg måtte huske på det, da jeg to måneder efter kørte den samme vei med Atlung, og han fortalte mig, hvad der var foregået. Da havde jeg været i udlandet, og han mødte mig i byen.

Og når jeg nu fortæller det igjen, så er det ikke med hans ord; thi jeg vilde ikke være istand til det; men hvad han fortalte, det er det.

Gutterne fik feber, og den gik over til lungebetændelse. Alle så de fra første færd, at det tog en svær vending; men fruene var så sikker på, at alt var hændt, forat hun skulde beholde sine gutter, at også de andre fik den tro.

Hvor hård sygdommen kunde blive, – den vilde bare være indgang til lykke og fred. Allerede i skogen havde hun taget det høitidelige løfte af sin mand, at de ikke skulde sendes bort; men at en huslærer måtte komme og have dem under stadig opsig. Og ved sygesengen gjentog han det, så ofte hun vilde, når de i lange nætter og stille dage mødtes der. Hun havde aldrig været skjønnere, han havde aldrig elsket hende høiere end nu; egentlig var hun i en eneste henrykkelse. Hun betroede Atlung, at ligefra han første gang for vel et halvt år siden havde ytret, at gutterne skulde bort, havde hun bedt Vorherre om at hindre det, bedt ham uendeligt, og i al denne tid ikke om noget andet. Hun vidste, at hvad man bad om i Jesu navn, det skulde gives. Hun havde gjort det flere ganger før i tilfælder, som forekom hende selv at være led i hendes liv under troens førelse, naturlige led; og det var altid lykkedes. Hun havde dennegang taget sin far til hjælp og tilsidst Stina; begge disse havde lovet også bare at bede om dette. Det faldt hende ikke et øieblik ind, at der var en anden måde at nå målet på, f. ex. så vidt hun havde kræfter, og så vidt hendes tro tillod det, at studere Atlungs tanker om opdragelsen, og prøve at få ham selv med på et forsøg, så at det kunde vise sig, om de magtede opgaven. Hun gik ud ifra, at det gjorde hun slet ikke; hvad kunde vel hun? Men Gud kunde, hvis han vilde. Det var jo hans egen sag, og det i høiere grad end nogen, han før havde bønhørt hende i, så hun var sikker på, han vilde. Hver hændelse, hvert menneske, som kom til gården, tænkte hun, var sendt; på en eller anden måde måtte de blive et led i den handlingsrække, som førte Atlung til andre tanker. Når hun fortalte Atlung dette i sin uskyldighed og tro, følte han, at det i alle fald ikke var nogen menneskelig magt, som kunde modstå hende. Han reves i den grad selv med, at han ikke alene var vis på, at gutterne kom sig; men han lagde ikke engang mærke til, hvor syg hun selv var.

Det lange ophold i parken uden yderklær og med våde fødder, den overanstrengte sjælstilstand og nattevågen, den mod sig selv hensynsløse forfølgelse af bare ét, så hun glemte at spise, ja, heller ikke trængte til det, ... tog tilsidst magten aldeles fra hende. Men sygdommens første mærker gik sammen med hendes hvileløse, henrykkede tilstand; ikke hun selv, ikke andre ænsede den. Da hun endelig måtte tilsengs, var der alligevel en slig glæde, ja fryd over hende, at de andre ikke fik tid til angst; hendes feberfantasier flød sammen med hendes liv, hendes ønsker, hendes tro, så det ofte ikke var godt at skille dem. De forstod alle, at hun var syg, og at hun ofte rasede; men ikke at her var fare. Lægen var en af disse, som ikke taler; men de tænkte alle, at havde her været fare, så havde han talt. Stina, som havde overtaget

tilsynet, levede inden sine egne forestillinger og håb og bortforklarte alt, når Atlung viste uro.

Da kommer han hjem en middag fra fabrikkerne, varmer sig og går op på den store sal, hvor de alle lå; thi moderen vilde være, hvor gutterne var. Hendes seng stod slig, at hun kunde se dem begge. Han kom sagte ind. Der var luftigt og godt og dyb fred. Ingen anden end de syge, såvidt han strax kunde se, var i rummet; men han opdagede siden, at vågekongen var sovnet af i en stor stol, som hun havde draget hen i krogen nærmest ovnen. Han vækkede hende ikke; han stod lidt over hver af gutterne, som enten sov eller lå i døs, og derfra gik han lige sagte hen til sin kjære hustrus seng, glædede sig over, at også hun havde fred, kanske sov; thi han hørte ikke hendes pludder, som ellers altid hilsede ham. Der var sat en skjærm for mod vinduet, så han ikke så klart, før han kom nærmere. Hun lå med åbne øjne; men tåre på tåre trillede af dem.

«Hvad er det?» hviskede han opskræmt. I hendes ændrede stemning så han med én gang, hvor medtaget, hvor forfærdelig medtaget hun var. Hvorfor i al verden havde han ikke seet det før? Eller havde han seet det, men i den grad været behersket af hendes sikkerhed, at han ikke havde regnet det for noget. Det var et øieblik, som vilde han vælte overende, og alene hans frygt for, at han så skulde falde tværs over hendes seng, gav ham kraft til at holde sig.

Så snart han kunde, hviskede han påny: «Hvad er det, Amalie?» – «Jeg ser det på dig, at du ved det selv», svarede hun hviskende og langsomt tilbage; hendes læber bævede, hendes øine fyldtes og tømtes; men ellers lå hun aldeles stille. Hendes hænder – å, hvor var de magre; ringen lå meget rummeligere om fingeren, og dette havde han dog seet før; men hvorfor ikke tænkt over, hvad det betød? – Hendes hænder lå helt udstrakte, hver på sin side af legemet, der syntes ham så tyndt under tæppe og lagen. Kniplingerne om håndledet lå ordnede, som havde hun ikke rørt sig, siden hun var klædt og redt, og det måtte nu være flere timer siden.

«Men Amalie!» brast han ud og knælte foran sengen.

«Det var ikke således, jeg mente det», svarede hun med så sagte hvisken, at han under andre omstændigheder intet kunde have hørt. «Hvad mener du med således, Amalie? ... Å, forsøg igjen at svare mig! – Amalie!» Han så, hun vilde men kunde ikke eller betænkte sig. Øinene fyldtes og tømtes, fyldtes og tømtes, munden bævede, men ligeså lydløst som dette skede, lige stille lå hun. Endelig rettede hun de store øine på ham. Han bøiede sig nærmere hen til hende for at høre: «Jeg vilde ikke tage dem fra – dig», hørte han hvisket som før; ordet «dig» kom for sig selv, og endnu i den hviskende tone omgivet af en ømhed og klage, som intet på jorden kunde overgå i styrke.

Han vovede ikke at spørge igjen, skjønt han ikke forstod. Han fattede alene, at der var hændt noget, endnu samme formiddag, som havde gjort liv til død. Hun lå lamslået. Hendes urørlighed var forskrækkelse; noget uhyre stort havde trykket hende til lydløs stilhed, knust hende. Men han fattede også, at bag denne lydløse urørlighed var der en bevægelse så stor, at hun måtte sprænges; han fattede, her var fare, at hans nærvær øgede denne fare, at her måtte hjælp til, d. v. s., han fattede, at fik han ikke selv komme bort, så var bare hans ansigt, som det nu måtte se ud, nok til at dræbe hende. Han ved ikke, hvorledes det gik til. Han kan huske, han var i en trap; thi han kan huske et billede, hun der selv havde hængt op, den hellige Kristoforus, som bærer Jesubarnet over en bæk. Han fandt sig selv liggende på sofaen i den store stue med noget vådt over panden, og et par mennesker ved siden, hvoraf den ene var

Stina. Han kjæmpede længe som med en ond drøm. Ved at se Stina kom hans rædsel igjen: «Stina, hvordan har Amalie det?» Svaret kom, at hun lå i vild feber.

«Men hvad har hændt i formiddag, mens jeg var borte?» Stina vidste intet. Hun forstod ikke engang hans spørgsmål. Hun var ikke den, som havde pleiet fruen om formiddagen; hun havde havt nattevagt, og da var fruen i lyksalige feberfantasier ligesom nu igjen. Havde da doktoren været hos hende om formiddagen? Nei, han var ventendes. Han havde sagt igår, at han idag ikke kunde komme før senere. Dette tydede fra doktorens side på sikkerhed.

Havde fruen talt med nogen anden? Det måtte da være med vågekongen. «Hent hende!» Stina gik; han sendte også bort den andre, som var der; han trængte at samle sig. Han satte sig med hovedet mellem sine hænder, og før han vidste det, brast han i gråd. Han hørte på sin egen hulken i den store stue og gøs. Han følte det, – å, han følte det, at han skulde sidde her alene og høre den i uger. Og i det grænseløse savn stod hendes billede klart frem, hun kom som af sengen i sit hvide klæde og gav ham ord for ord, hvad hun havde ment. Hendes bøn til Gud havde været at få beholde gutterne, og nu var hun forfærdelig bønørd; thi nu skulde hun have dem med sig i døden. Det var dette, der havde lamslået hende. Og så gjentog den elskelige: «Jeg mente det ikke således; jeg vilde ikke tage dem fra – dig».

Men hvorledes var dette på én gang faldt hende ind? *Hvorfor* var hendes uryggelige vished slået om til noget så forfærdeligt?

Vågekongen vidste intet. Mod morgenen var fruen falden i søvn, og efterhånden var den blevet roligere. Da hun vågnede et stykke ud på dagen, lå hun lidt, før hun blev pleiet. Hun var overmåde svag; husholdersken hjalp til. Ingen talte til hende om hendes tilstand, ikke med et ord. Selv sagde hun intet uden én gang; det var da hun havde fået lidt suppe, da sagde hun: «å nei, det kan være det samme». Hun lagde sig bagover og lukkede øinene. De rådede hende til at spise; men hun svarede ikke. De stod lidt og ventede, så lod de hende i fred.

Ud på kvælden blev feberen stærkere; på doktorens råd blev hun da båret ud i næste rum. Dette opfattede hun som at bæres mod paradiset, og sang til med en liden hæs stemme. Hun talte også nu uden ophør; men med undtagelse af hin salme om paradiset, var der intet i al hendes tale, som tydede på, at hun nu huskede noget af hvad hun havde tænkt i det øieblik, hun havde bevidsthed. Alt var nu igjen lykke og latter. Ud på morgenen sovned hun; kort efter vågnede hun, og straks kom hin usigelige smerte; men også straks døds kampen. Under denne blev hun var, at gutternes senger ikke var der. Hun så på Atlung og åbnede hånden, som vilde hun have hans. Han forstod, hun tænkte, gutterne var gået forud, og at hun vilde trøste ham. Med denne lille kolde hånd i sin og dens sagte ryk under kampen med de sidste bud fra det vingede liv sad han, til det var slut.

Men da overlod han sig også helt til sin grænseløse sorg. Ansvar, han følte, ved ikke at have forsøgt at tage hende med ind i sin egen stærke læsning og tænkning; af at have ladet hende leve et vekt fantasiliv; bære husbyrderne og barneopdragelsen, men ikke få samfund i ånd og vilje; halvt af hensynsfuldhed, halvt af magelighed at have sat hende efter, hvor han tog hende; moret sig med hende, når det faldt ham ind, men ikke søgt at arbejde sammen med hende, – det var det, han brødes med uden trøst, uden svar, uden tilgivelse.

Først i den efterfølgende nat, da han drev omkring derude under en stjerneklar himmel, kom de første svalende tanker. Vilde hun nogensinde have forladt sine barnlige forestillinger for at følge hans? Var ikke dette en arv, så dyb i hendes natur, at et forsøg på at rygge den bare vilde have gjort hende ulykkelig? Dette havde han aldrig troet, og til syvende og sidst var det også dette, som havde bestemt ham til at leve *sit* liv, mens hun levede sit. Den skønne, elskeliges billede svævede omkring ham, og de to gutter fulgte hende som altid. Var det hans egen træthed, som gjorde det, eller var det bebrejdelserne, som havde udtømt sig og lod tingene tale sit naturlige sprog, – hans skyld mod hende og mod dem flyttede for en del fra dette og lagde sig over andre ting, som var mange og smertelige nok, men ikke som hine.

Hvad dette var, fortalte han ikke; men han så ti år ældre ud.

Doktoren søgte ham den næste dag, fordi han havde trang til at sige, at når han intet havde ytret om det farlige i fruens tilstand, så var det, fordi at han ikke havde troet andet, end at hun skulde bære igennem. Hendes eget lykkelige sind vilde hjælpe, tænkte han. Men hin formiddag måtte noget være hændt.

Atlung svarede intet. Doktoren føiede så til, at gutterne var over al fare; den ældste havde altid været det.

Atlung havde endnu ikke et øieblik skilt moderen og gutterne. Under deres sygdom følte han med hende, at de måtte leve; i det sidste døgn, at de skulde følge hende i døden. Moderen uden dem kunde han ikke tænke.

Og nu, da han *måtte* skille dem, var den første følelse – ikke glæde; nei, forfærdelse over, at også heri skulde den kjære have skuffet sig! Det var, som hun levede og kunde se det, at alt var feiltagelse, og at denne sidste feiltagelse unødigt havde dræbt hende.

De to sortklædte gutter var de første, vi mødte på gården. De så blege og forskræmte ud. De kom ikke imod os, og faderens kjærtegn gav de ikke tilbage.

I gangen mødte Stina os; også hun så medtaget ud. Jeg udtrykte for hende min oprigtige deltagelse. Hun svarte stille, at Guds veie var uransagelige. Alene han vidste, hvad som var til vort bedste.

Atlung tog mig med til familiegravelsen, et lidet stenkapel inde i en lund nærmere elven. Underveis fortalte han, at hver gang han skulde til at tale fortroligt med gutterne og prøve at være både far og mor, strømmede det så ind på ham, at han ikke kunde. Det fik komme efter hvert.

Gravkammeret var et venligt lidet kapel, hvor kisterne stod på gulvet. Kun var porten ikke en almindelig port, men et jerngitter, som nu stod åbent; thi der blev arbejdet i kapellet. Vi tog huerne af og gik hen til hendes lille kiste. Vi vekslede intet ord. Først da vi forlod den og så på de andre kister og på deres indskrifter, meddelte han, at hans hustrus kiste skulde sættes ind i en af sten. Jeg bemærkede, at vi på denne måde kom til at bevare mer af vore forfædre, end det var sundt at bevare. «Men der er pietet i det», svarede han, idet vi gik ud.

Varmegrader i luften. Over den blålige sne stod skogen grøn eller gråmørk, og fjorden var truende frisk. Der var som vår i luften, skjønt vi endnu var midt i vinteren.

Bjørnstjerne Bjørnsons *Støv* er lastet ned gratis fra bokselskap.no